

Spomladi 1915 je avstrijska oblast zapore izpraznila, leta 1919 pa jih je Kraljevina Italija zopet odprla. Med vojnami, v obdobju fašizma, so koprski zapori s statusom preiskovalnega in kazenskega zavora sprejemali vse več političnih zapornikov, Slovencev in Hrvatov iz Julijske krajine, pa tudi istrskih italijanskih protifašistov.

Med drugo svetovno vojno, ko je Italija okupirala del Slovenije in med letoma 1941 in 1943 uvedla Ljubljansko pokrajino, so v koprške zapore prihajali številni politični preganjanci s tega prostora. Pred drugo vojno so ženski oddelek v Kopru ukinili, kmalu po letu 1941 pa so ga znova obnovili in tam so bile zaprte številne obsojenke iz Ljubljanske pokrajine, ki so bile zaslišane in obsojene pred italijanskim vojaškim sodiščem v Ljubljani. Tako ženske kot moški iz Ljubljanske pokrajine so šli skozi v zapore v Kopru, od tam pa v številne zapore in taborišča po vsej Italiji. O tem nam pričajo številni dokumenti italijanskega vojaškega vojnega sodišča 2. armade, na podlagi teh pa lahko spremljamo usode slovenskih političnih zapornikov, katerih pot je potekala iz zavora v Ljubljani v Koper in pa naprej, v zapore v Castelfranco Emilia, Parma, Benetke, Perugia, Pisa, Firenze, Fossombrone, Arezzo, Voltera, Aleksandrija, če naštejemo le nekatere med številnimi, ki so delovali po vsej Italiji. Italijansko vojaško sodišče, ki je imelo sedež v Ljubljani, je delovalo od konca leta 1941 do kapitulacije Italije (8. 9. 1943) in v tem obdobju izreklo 83 smrtnih kazni, 412 obsodb na dosmrtno ječo, 3082 oseb pa je bilo obsojenih na ječo (tudi do 30 let).'

O koprskih zaporih je v arhivih v Kopru in Ljubljani bolj malo podatkov, tako da števila zapornikov, ki so šli skozi Koper, ni mogoče določiti. Te podatke bo treba zbrati v italijanskih arhivih, v Trstu in Rimu.

Skozi koprške zapore so šli tudi osumljenci iz odmevnih procesov, kot so bih proces proti marežanskim upornikom (1921), pa prvi (1930) in drugi (1941) tržaški proces. Med drugo svetovno vojno so sem zaprli veliko protifašistično usmerjenih oseb, pripadnikov OF in pripadnikov partizanskih enot.

Po koncu druge svetovne vojne, leta 1945, so v koprške zapore za krajši čas pripeljali nemške vojne ujetnike, od leta 1946 pa so se tu nahajali mizarska in mehanična delavnica, predilnica ter sedeži raznih organizacij in manjših podjetij.

Pomanjkanje arhivskih virov je avtorica zapolnila s pričevanji nekdanjih zapornikov koprskih zaporov. Ta pričevanja so v Pokrajinskem muzeju v Kopru zbirali, da bi nekoč napisali zgodbo o zaporih.

Tako so v drugem delu knjižice objavljeni zapisi ljudi (kar 18 jih je), ki so bih v obdobju 1929-1944 zaprti v Kopru. Vsako pričevanje je opremljeno z

osnovnimi podatki o zaporniku, naveden je vzrok za aretacijo in zapor ter čas, ki ga je posameznik preživel v zaporu. Pričevanja pomagajo ustvariti sliko o delovanju zaporov, tu pa so navedeni tudi podatki o sami stavbi in prostorih, o bivalnih razmerah, prehrani, zasliševanjih, mučenjih. Izvemo lahko, da so bih tu zaprti tudi trije, ki so bih v prvem tržaškem procesu leta 1930 obsojeni na smrt in potem ustreljeni na Bazovici.

Tretji del publikacije pa prinaša literarno pripoved Cirila Kosmača z naslovom »Velika nedelja«, ki jo je Kosmač objavil leta 1933 v glasilu Istra. To je bilo glasilo Zveze jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine, izhajalo pa je v Zagrebu.

V njej z Vladimirjem, še ne 18 let starim fantom iz Tolmina, doživljamo koprške zapore, zaslišanja, mučenje, bedo, lakoto, mokro samico, skratka vse stiske političnih zapornikov, ki so bih zaprti v Kopru.

Izdaja knjižice o koprskih zaporih je imela velik odziv, saj so tovrstni zapisi, povezani z lokalno zgodovino, za številne zanimivi in potrebni. Knjiga je napisana v slovenskem in italijanskem jeziku, s fotografijami pa pomaga bralcu ustvariti podobo o tem kompleksu, tako da ga lahko tako umesti v prostor, kjer je deloval.

Metka Gombač

20 éves a Szlovén-magyar nemzetközi levéltári kutatótábor : nemzetközi konferencia : Szentgotthárd, 2010. szeptember 24. = 20 let delovanja Slovensko-madžarskega mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora : mednarodna konferenca : Monošter, 24. september 2010. Szombathely : Vas Megyei Levéltár kiadványa, 2010, 158 strani

Nepretrgano dvajsetletno delovanje kakega tabora je zelo dolga doba, tudi hvale in častivredna. Spodobi se, da je jubilej tudi primerno zaznamovan. Tako je v Pokrajinskem arhivu Maribor, Arhivu Železne županije v Sombotelu in Arhivu županije Zala v Zalaegerszegu nastala ideja, da bi ob 20. obletnici tabora organizirali dvodnevno konferenco z referati, ki bodo obravnavali tematiko ter pomen arhivskih taborov. Konferenca je potekala meseca 2010. Zbornik z referati konference je izšel nekaj mesecev kasneje.

V uvodnem delu zbornika so pozdravni nagovori treh pomembnih funkcionarjev, ki so bih v preteklosti tudi neposredno povezani s tabori: dr. László Göncz, poslanec madžarske narodne skupnosti v slovenskem parlamentu, Imre Pacsonyi, predsednik odbora za šolstvo in kulturo pri skupščini županije Zala, ter László Majthényi, podpredsednik skupščine Železne županije.

uporabljajo izkušnje, ki so si jili pridobili na taboru. V zborniku sta objavljena le dva prispevka, hi sicer Annam rie Kulcs r (Nacionalna razvojna agencija Budimpe sta) z naslovom Spomini hi doživetja s slovensko-madžarskega mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora ter Alexandre So s ( studentka, Univerza Pannon Veszpr m), ki ima naslov Takšnih izkušenj v  oh ne moreš biti deležen — mozaiki s slovensko-madžarskega mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora.

Na koncu zbornika so objavljene  e fotografije s konference, priložena sta tudi zemljevid ter seznam krajev, v katerih je tabor potekal.

Fotografije s posameznih taborov so objavljene tudi pri posameznih prispevkih v celotnem zborniku.

Velika vrednost zbornika pa je predvsem v tem, da so povzetki vseh referatov prevedeni v slovenski oz. madžarski jezik. Prispevka dr. Slavice Tovšak hi dr. Zolt na Paksys sta prevedena v celoti, hi sicer zato, da bi organizatorji iz vseh treh arhivov dobili vpogled v nove ideje, ki sta jih nanizala dr. Tov akova hi dr. Paksy.

Iz izkušenj pa je mogoče reči, da ni bojazni, da bi mednarodni arhivski raziskovalni tabori izgubili vrednosti ah se celo končali. Zato lahko čez deset let, ob 30. obletnici tabora, pričakujemo nov zbornik z novimi dognanji hi izkušnjami.

Gordana S veges Upovkk

ki se je poimenovala kot dravskopoljski okraj augsbur ske veroizpovedi, delovala do leta 1602, ko je prišlo do njegove samoukinitve.

Objavljene vire v originalu hrani  tajerski de ehii arhiv v Gradcu, v fondu Stari de ehii arhiv (Landschaftliches Archiv, Antiquum) hi sicer v skupini dokumentov za obdobje reformacije (XI: Refonnationsakten), v dveh arhivskih kartonih (Schuber 51—52) za Betnavo (Windenu), v krajevni seriji ( rtliche Reihe) omenjenih dokumentov. Fotokopije slednjih medtem, v fondu Gospo  ina Betnava pri Mariboru, hrani tudi Pokrajinski arhiv Maribor.

XXXV. zvezek GZM obsega 178 strani in je razdeljen na dva sklopa. V prvem, glavnem, so transiteracije virov, ki so sicer objavljeni kronolo sko, vendar ne natančneje, kot po letih. Drugi sklop medtem predstavljajo priloge, fotokopije izbranih virov, dveh tudi v celoti. Objavljene vire lahko v grobem razdelimo na dve skupini, podobno kot  e v predhodnem zvezku. Prvo skupino predstavlja korespondenca, zlasti med deželo ter evangeličansko skupnostjo v Mariboru hi na Dravskem polju, kot tudi korespondenca znotraj le-te, medtem ko druga skupina združuje vire, ki so bolj strogo finančne hi gospodarske narave. Mednje sodijo potrdila o prejetih hi izstavljenih plačilih ter opravljenih delih na postojanki, nakazila za njo, obračuni za njen vinograd hi podobno, vse tako ah drugače sode e k betnavski obračunski knjigi objavljeni v XXXIV. zvezku GZM.

Jože Mlinaric: Gradivo za zgodovino Maribora, XXXV. zv., Evangeličanska postojanka pri gradu Betnava pri Mariboru 1589-1602, II. Maribor : Pokrajinski arhiv, 2010, 178 strani

Neutrudni akademik dr. Jože Mlinaric je v preteklem letu pripravil  e XXXV. zvezek Gradiva za zgodovino Maribora (GZM), ki tokrat nosi naslov Evangeličanska postojanka pri Mariboru 1589—1602, II. Rimska dve na koncu naslova pomeni, da gre za nadaljevanje tematike iz pre jnega zvezka, obenem pa gre sklepati, da mu bo v prihodnosti morda sledil  e kakšen, saj vsi viri iz spodaj omenjenih arhivskih kartonov tudi v najnovejšem zvezku  e niso objavljeni.

Pri tem je treba opozoriti, da je naslov zvezka, malce zavajajoč, čeprav nenamerno, saj gre za letnici najstarejšega hi najmlajšega v zvezku objavljenega vira. Postojanka je bila namreč uničena 8. januarja 1600,¹ medtem ko je lokalna evangeličanska skupnost,

StLA, Landschaftliches Archiv, Antiquum, XI: Reformationen,  rtliche Reihe, Schuber (Sch.) 51 : Windenu

jenikom, 9. januar 1600.

